

శ్రీకృష్ణపరంబ్రహ్మణే నమః

శ్రీ స్వారాజ్య భగవద్గీతా

అథ సప్తదశోఽధ్యాయః - శ్రద్ధాత్రయ విభాగ యోగః

పదునేడవ అధ్యాయము - శ్రద్ధాత్రయ విభాగ యోగము

అర్జున ఉవాచ - అర్జునుడడిగెను.

శ్లో॥ యే శాస్త్ర విధి ముత్సృజ్య యజన్తే శ్రద్ధయాఽన్వితాః ।
తేషాం నిష్ఠా తు కా కృష్ణ సత్త్వమాహో రజస్తమః ॥ 1

యే, శాస్త్ర విధిమ్, ఉత్సృజ్య, యజంతే, శ్రద్ధయా, అన్వితాః,
తేషామ్, నిష్ఠా, తు, కా, కృష్ణ, సత్త్వమ్, అహో, రజః, తమః.

టీ॥ కృష్ణ = కృష్ణా! యే = ఎవరు, శాస్త్రవిధిం = శాస్త్ర ప్రమాణమును,
ఉత్సృజ్య = విడిచి, శ్రద్ధయా = శ్రద్ధతో, అన్వితాః = కూడినవారై, యజంతే
= పూజించుచున్నారో, తేషాం = వారియొక్క, నిష్ఠాతు = నిష్ఠ, కా =
ఎట్టిది? సత్త్వం = సత్త్వమా? అహో = లేక, రజః = రజస్సా? తమః =
తమస్సా?

తా॥ ఓ కృష్ణా! ఎవరు శాస్త్రవిధుల విడిచి శ్రద్ధతో పూజించుచున్నారో
వారి నిష్ఠ సాత్త్వికమా? రాజసమా? తామసమా?

వి॥ శ్రద్ధతో కూడుకొని యుందురు. కాని కొందఱు శాస్త్రములో
చెప్పిన ప్రకారముగా చేయరు. ఏదో తమకు తోచినట్లు, శాస్త్రజ్ఞాన అనుభవ

జ్ఞానము లేని యవివేకంపు గురువులు చెప్పిన ప్రకారముగాను దేవుని పూజించు వారున్నారు. నియతా స్థితిర్నిష్ఠా, వ్యాగతి నివృత్తై, నియతా = నియమింప బడిన, స్థితిః = నిలుకడ, నిష్ఠ = నిలుకడగా మనస్సును నియమించుట నిష్ఠ, ఇట్టి వారి నిలుకడ యెట్టిది? సత్త్వమా? రాజసమా? తామసమా?

శ్రీ భగవానువాచ - శ్రీకృష్ణుడు చెప్పెను.

శ్లో॥ త్రివిధా భవతి శ్రద్ధా దేహినాం సా స్వభావజా ।

సాత్త్వికీ రాజసీ చైవ తామసీ చేతి తాం శృణు ॥

2

త్రివిధా, భవతి, శ్రద్ధా, దేహినామ్, సా, స్వభావజా,
సాత్త్వికీ, రాజసీ, చ, ఏవ, తామసీ, చ, ఇతి, తామ్, శృణు.

టీ॥ దేహినాం = జీవులకు, స్వభావజా = స్వభావమువలన గలుగుచున్న, సా = ఆ, శ్రద్ధా = శ్రద్ధ, సాత్త్వికీ = సాత్త్వికము, రాజసీ + చ + ఏవ = రాజసము, తామసీ + చ = తామసము. ఇతి = అని, త్రివిధా = మూడు విధము లైనది, భవతి = అగుచున్నది. తాం = దానిని గుఱించి, శృణు = వినుము.

తా॥ జీవులకు స్వభావముచే కలిగెడు శ్రద్ధ సాత్త్వికమని, రాజసమని, తామసమని మూడు విధములు. ఆ శ్రద్ధను గూర్చి వినుము.

వి॥ దేహధారులకు స్వభావమును బట్టి శ్రద్ధ మూడు విధములుగా నుండును. సాత్త్విక శ్రద్ధ, రాజసశ్రద్ధ, తామస శ్రద్ధ యని మూడు విధములు. ఆ శ్రద్ధనుగూర్చి తెలిసికొనవలసియున్నది.

శ్లో॥ సత్త్వానురూపా సర్వస్య శ్రద్ధా భవతి భారత ।

శ్రద్ధామయోఽయం పురుషో యో యచ్ఛ్రద్ధ స్స ఏవ సః ॥ 3

సత్త్వ అనురూపా, సర్వస్య, శ్రద్ధా, భవతి, భారత,
శ్రద్ధామయః, అయమ్, పురుషః, యః, యత్ శ్రద్ధః, సః, ఏవ, సః.

టీ॥ భారత = అర్జునా! సర్వస్య = సమస్తమైన ప్రాణులకును,
సత్త్వానురూపా = స్వభావమునకు తగినట్లు, శ్రద్ధా = శ్రద్ధ, భవతి =
కలుగుచున్నది, అయం = ఈ, పురుషః = పురుషుడు, శ్రద్ధామయః =
శ్రద్ధయే స్వరూపముగా గలవాడు, యః = ఎవడు, యత్+శ్రద్ధః = ఎటువంటి
శ్రద్ధగలవాడో సః = వాడు, సః + ఏవ = అట్టి శ్రద్ధకు తగినవాడే.

తా॥ ప్రాణికోట్లన్నియు తమ స్వభావమునకు తగినట్టి శ్రద్ధ
కలిగియున్నవి. ఈ జీవుడు శ్రద్ధయే స్వరూపముగా కలవాడు. ఎట్టి శ్రద్ధ
కలిగియున్నాడో అతడును అట్టివాడే.

వి॥ తమ తమ స్వభావమునకు తగిన శ్రద్ధను జీవరాసులు
కలిగియున్నవి. ఈ జీవుడు శ్రద్ధయే స్వరూపముగా కలవాడు. మన
శ్రద్ధయెట్టిదో మనమును అట్టివారమే. ఎవడెట్టి శ్రద్ధావంతుడో వాడెట్టి
శ్రద్ధకు తగినవాడు.

శ్లో॥ యజన్తే సాత్త్వికా దేవాన్ యక్షరక్షాంసి రాజసాః ।

ప్రేతాన్ భూతగణాంచాన్యే యజన్తే తామసా జనాః ॥ 4

యజంతే, సాత్త్వికాః, దేవాన్, యక్షరక్షాంసి, రాజసాః,
ప్రేతాన్, భూతగణాన్, చ, అన్యే, యజంతే, తామసాః, జనాః.

టీ॥ సాత్త్వికాః = సాత్త్వికులు, దేవాన్ = దేవతలను, రాజసాః =
రాజసులు, యక్షరక్షాంసి = యక్షరాక్షసులను, యజంతే = పూజించు
చున్నారు, అన్యే = ఇతరులైన, తామసాః = తామసులైన, జనాః =
జనులు, ప్రేతాన్ = పీనుగులను, భూతగణాన్ + చ = భూతగణములను,
యజంతే = పూజించుచున్నారు.

తా॥ సాత్వికులు దేవతలను, రాజసులు యక్షరాక్షసులను, తామసులు పీనుగులను, భూతగణములను పూజించుచున్నారు.

వి॥ సాత్వికులు దేవతల పూజించుచున్నారు. సత్వగుణము కలవారు దేవతలు. యక్షరాక్షసులు రజోగుణము కలవారు. రాజసులు యక్షరాక్షస పూజ చేయుదురు. ప్రకర్షణ నరకం ప్రాప్తాః ప్రేతాః ఇణ్గితౌ, ప్రకర్షణ = ప్రకృష్టముగా, నరకం = నరకమును, ప్రాప్తాః = పొందినవారు, ప్రేతములు, క్షుత్తిపాసాదిభిః భృశం ప్రాప్తాః ప్రేతాః, అప్రకర్షణ, క్షుత్తిపాసాదిభిః = ఆకలి దప్పులచేత, భృశం = మిక్కిలి, ప్రాప్తాః = పొందబడినవారు, ప్రేతములు, ప్రకృష్టం దశా మితః ప్రేతః, ఇణ్గితౌ, ప్రకృష్టం = ప్రకృష్టమైన, దశాం = దశను, ఇతః = పొందినవాడు, ప్రేతము, ప్రైతి మ్రియతేస్మ ప్రేతః ఇణ్గితౌ, ప్రైతిమ్రియతే = స్మ = మృతిని పొందినవాడు కనుక, ప్రేతము. భూతప్రేతములు తమోగుణ యుక్తములు, తామసులు ఈ ప్రేత భూతముల పూజింతురు.

శ్లో॥ అశాస్త్రవిహితం ఘోరం తప్యంతే యే తపో జనాః ।

దంభాహంకార సంయుక్తాః కామ రాగ బలాన్వితాః ॥ 5

అశాస్త్రవిహితమ్, ఘోరమ్, తప్యంతే, యే, తపో, జనాః,
దంభ అహంకార సంయుక్తాః, కామరాగ బల అన్వితాః.

శ్లో॥ కర్మయంత శరీరస్థం భూతగ్రామ మచేతసః ।

మాం చై వాంత శరీరస్థం తాన్ విద్భ్రాసుర నిశ్చయాన్ ॥ 6

కర్మయంతః, శరీరస్థమ్, భూతగ్రామమ్, అచేతసః,
మామ్, చ, ఏవ, అంతః శరీరస్థమ్, తాన్, విద్భ్ర, ఆసుర నిశ్చయాన్.

టీ॥ అశాస్త్రవిహితం = శాస్త్రవిరుద్ధమైనదియు, ఘోరం = భయంకరమైనదియునైన, తపో = తపస్సును, యే = ఏ, జనాః = జనులు,

దంభాఽహంకార సంయుక్తాః = దంభముతోను, అహంకారముతోను గూడిన వారును, శరీరస్థం = శరీరమునందున్న, భూతగ్రామం = శరీరమును పొందియున్న యింద్రియ సమూహము, అంతశ్శరీరస్థం = శరీరము లోపలనున్న, మాం + చ + ఏవ = నన్నును, కర్మయంతః = కృశింప జేయుచున్నవారునై, తప్యంతే = తపస్సు చేయుచున్నారో, తాన్ = అట్టి, అచేతసః = అవివేకులను, అసుర నిశ్చయాన్ = అసుర స్వభావముగల వారినిగా, విద్ధి = తెలియుము.

తా॥ శాస్త్ర విరుద్ధమైన, భయంకరమైన తపస్సును ఎవరైతే దంభాహంకారములతో కూడుకొని, శరీరమునందున్న యింద్రియాదులను, శరీరములో నున్నట్టి క్షేత్రజ్ఞ స్వరూపుడగు నన్నును కృశింప జేయుచు తపించుచున్నారో, ఆ యవివేకులను అసురభావముగలవారని తెలిసికొనుము.

వి॥ శాస్త్ర విరుద్ధమైనదియు, శాస్త్రరీతిగా విధింపబడనిదియు, భయంకరమైనదియునైన తపస్సును చేయువారు అసుర స్వభావులు, దంభము, అహంకారముతో కూడుకొనినవారును, శరీరమునందున్నట్టియు, శరీరమును పొందియున్నట్టియు యింద్రియాది అనాత్మ వర్గమును, శరీరములోనున్న ప్రత్యగాత్మను ఆవరించెడు అవిద్యచే బ్రహ్మమును మఱుగుపఱచి బ్రహ్మవిద్య బ్రహ్మానిష్ఠల వెల్లడిగాకుండ దేవునిని బలహీన పఱచుచు, దేవుని మార్గమును నశింపజేయుచు నున్నవారలై, భయంకర తపస్సు చేసెడు మూర్ఖులు అసుర సంపత్సమన్వితులని మన మెఱుగవలసి యున్నది. దేవునిలో నైక్యమగు సూక్ష్మమార్గమున పయనించుటే తపస్సు. ఇట్టి సుఖకరమైన మార్గముండగా అసురసంపన్నులు భయంకర తప మొనర్చుచుందురు.

శ్లో॥ ఆహార స్తప్తి సర్వస్య త్రివిధో భవతి ప్రియః ।

యజ్ఞ స్తప స్తథా దానం తేషాం భేదమిమం శృణు ॥ 7

ఆహారః, తు, అపి, సర్వస్య, త్రివిధః, భవతి, ప్రియః,

యజ్ఞః, తపః, తథా, దానమ్, తేషామ్, భేదమ్, ఇమమ్, శృణు.

టీ॥ సర్వస్య = సర్వులకు, ఆహారః+తు+అపి = ఆహారముగూడ,
 త్రివిధః = మూడు విధములైనది, ప్రియః = ప్రియమైనది, భవతి =
 అగుచున్నది, తథా = అట్లే, యజ్ఞః = యజ్ఞము, తపః = తపస్సు, దానం
 = దానము, త్రివిధః = భవతి = మూడు విధములగుచున్నది, తేషాం =
 వానియొక్క ఇమం = ఈ, భేదం = భేదమును, శృణు = వినుము.

తా॥ ఆహారము, యజ్ఞము, తపస్సు, దానము ఇవి యొక్కొక్కటి మూడు
 విధములుగా నున్నవి. ఆ భేదములను వినుము.

వి॥ సమస్త ప్రజలయొక్క ఆహారము సహితము మూడు విధములు.
 త్రిగుణవంతులకును త్రివిధాహారము లిష్టములు. అట్లే యజ్ఞ తపోదానములు
 కూడ ఒక్కొక్కటియు మూడు విధములు.

శ్లో॥ ఆయుశ్శత్య బలారోగ్య సుఖప్రీతి వివర్ధనాః ।

రస్యోః స్నిగ్ధాః స్థిరా హృద్యా ఆహారా సాత్త్విక ప్రియాః॥ 8

ఆయుః, శత్య బల ఆరోగ్య సుఖప్రీతి వివర్ధనాః,

రస్యోః, స్నిగ్ధాః, స్థిరాః, హృద్యాః, ఆహారాః, సాత్త్విక ప్రియాః.

టీ॥ ఆయుః = ఆయుస్సును, శత్య = సత్యగుణమును, బల =
 బలమును, ఆరోగ్య = ఆరోగ్యమును, సుఖ = సుఖమును, ప్రీతి =
 సంతోషమును, వివర్ధనాః = వృద్ధినించునవియును, రస్యోః = రసము
 గలవియును, స్నిగ్ధాః = చమురు గలవియును, స్థిరాః = నిలుకడను
 కలిగించునవియు, హృద్యాః = మనోహరమైనవియు. అగు, ఆహారాః =
 ఆహారములు, సాత్త్విక ప్రియాః = సత్త్వగుణము గలవారికి ప్రియమైనవి.

తా॥ ఆయుశ్శత్య బలారోగ్య సుఖప్రీతుల వృద్ధి నొందించు నట్టియు,
 రసము, చమురు, నిలుకడ, మనోహరము కలిగినట్టి ఆహారములు
 సాత్త్వికులకు ప్రియమైనవి.

వి॥ ఆయువును, సత్వగుణమును, బలమును, ఆరోగ్యమును, సుఖమును, ప్రీతిని, వృద్ధి నొందించునవియు, రసముతో కూడినవియు, రసము = రుచి, నేతి జిడ్డు మొదలైన చమురులతో కూడినవియు, స్థిరమై, కుళ్ళక, పాసిపోక యుండునవియు, మనోహరమైనవియు నగు ఆహారములు సాత్వికుల కిష్టములు.

శ్లో॥ కటృష్ణ లవణాత్మ్యష్ట తీక్ష్ణరూక్ష విదాహినః ।

అహారా రాజస స్వేష్టా దుఃఖ శోకామయప్రదాః ॥

9

కటు ఆమ్ల లవణ అతిఉష్ణ తీక్ష్ణ రూక్ష విదాహినః,
అహారాః, రాజసస్య, ఇష్టాః, దుఃఖశోక ఆమయప్రదాః.

టీ॥ కటు = చేదు, ఆమ్ల = పులుసు, లవణ = ఉప్పు, అత్మ్యష్ట = మిగుల యుష్ణమును కలిగించునవి. తీక్ష్ణ = కారము, రూక్ష = రసహీనము, విదాహినః = దాహమును కలిగించునవియును, దుఃఖ = దుఃఖమును, శోక = శోకమును, ఆమయ = రోగమును, ప్రదాః = ఇచ్చునవియు, అహారాః = ఆహారములు, రాజసస్య = రజోగుణము గలవానికి, ప్రియాః = ప్రియములు.

తా॥ రజోగుణము గలవారికి చేదు, పులుపు, ఉప్పు, ఉష్ణత్వమును కలిగించుట, కారము, రసహీనము, దాహమును కలిగించుట, దుఃఖము, శోకము, రోగము, వీనిని కలిగించు ఆహారములు ఇష్టముగా నుండును.

వి॥ చేదు, పులుపు, ఉప్పు మిగుల యుష్ణమును కలిగించునవియు, కారము, రసహీనము, దాహమును కలిగించునవియు, దుఃఖమును, శోకమును, రోగమును కలిగించునవియు నైన యాహారము రాజసుల కిష్టము.

శ్లో॥ యాతయామం గతరసం పూతి పర్యుషితం చ యత్ ।

ఉచ్ఛిష్టమపి చామేధ్యం భోజనం తామసప్రియమ్ ॥

10

యాతయామమ్, గతరసమ్, పూతి, పర్యుషితమ్, చ, యత్,
ఉచ్ఛిష్టమ్, అపి, చ, అమేధ్యమ్, భోజనమ్, తామసప్రియమ్.

టీ॥ యాతయామం = వండిన పిమ్మట జోము గడచినదియు, గతరసం = రుచి తప్పినదియు, పూతి = దుర్గంధమైనదియు, పర్యుపితం = బహుకాలము ఉంచబడినదియు, ఉచ్ఛిష్టం + అపి = తినగా మిగిలినదియు, అమేధ్యం + చ = పవిత్రముకానిదియు అగు, యత్ = ఏ, భోజనం = భోజనము గలదో, తత్ = అది, తామసప్రియం = తామసులకు ప్రియము.

తా॥ తామసులకు జోము గడచినట్టియు, రుచి తప్పినట్టియు, దుర్గంధమైనదియు, బహుకాలము వఱకు నుంచినదియు, తినగా మిగిలినదియు, పవిత్రము కానిదియునైన భోజనము ఇష్టముగా నుండును.

వి॥ మూడు గంట లొక జోము, వండిన పిమ్మట నొక జోము దాటినదియు, రుచి తప్పినదియు. దుర్గంధయుతమైనదియు, బహు కాలముంచబడినదియు, తినగా మిగిలిన యెంగిలి అన్నమును, మేధనీయం మేధ్యం, మేధ్యసంగమే, మేధనీయం = పొందతగినది, అమేధ్యం = అపవిత్రమై నదియును, అగు ఏ భోజనముగలదో అది తామసులకు ప్రియము.

బ్రహ్మనిష్ఠలో నున్నచో అజీర్ణమును, ఆకలిని అణచివేసి శరీరమును సమముగా నుంచును. ఏ ప్రాంతమున కేది తగిన భోజనముగా అలవాటై యుండునో అదే భోజనముచేయుచు, బ్రహ్మ నిష్ఠను చేయుచుంటిమేని ఆరోగ్య భాగ్యమును, వైరాగ్యభాగ్యమును పొందుదుము.

శ్లో॥ అఫలాకాంక్షిభిర్యజ్ఞో విధి దృష్టో య ఇజ్యతే ।

యష్టవ్యమేవేతి మన స్సమాధాయ స సాత్త్వికః ॥

11

అఫల ఆకాంక్షిభిః, యజ్ఞః, విధిదృష్టః, యః, ఇజ్యతే,
యష్టవ్యమ్, ఏవ, ఇతి, మనః, సమాధాయ, సః, సాత్త్వికః.

టీ॥ విధిదృష్టః = శాస్త్రములలో చూడబడిన ప్రకారముగా, యష్టవ్యం + ఏవ = ఇతి = అంతర్యామమును చేయవలసినదేయని, మనః = మనస్సును,

సమాధాయ = సమాధానపఱచుకొని, అఫలాకాంక్షిభిః = ఫలములను కోరని వారిచేత, యః = ఏ, యజ్ఞః = అంతర్యాగము, ఇజ్యతే = చేయబడుచున్నదో, సః = ఆ యజ్ఞము, సాత్త్వికః = సాత్త్వికము.

తా॥ శాస్త్ర ప్రకారముగా అంతర్యాగమును చేయవలసినదేయని మనస్సును నిశ్చయము చేసికొని ఫలాపేక్ష లేనివారిచే ఏ యజ్ఞ మొనరింప బడుచున్నదో అయ్యంతర్యాగము సాత్త్వికము.

వి॥ బహిర్యాగము లన్నియు ఓటి పడవలతో సమానమని ముణ్డకోపనిషత్తునందున్నది. వేద వేదాంగములపరావిద్యయనియు నున్నది. తైత్తిరీయో పనిషత్, నారాయణ ప్రశ్నము 80వ అనువాకమున అంతర్యాగ వివరణమున్నది.. ద్రవ్యయజ్ఞముకంటె జ్ఞానయజ్ఞమే శ్రేష్ఠమని భగవద్గీతలో నున్నది. ఇట్లు శాస్త్రములందు విధించిన రీతిగా అంతర్యాగము చేయవలసినదేనని సమాధానపఱచుకొనవలయును. బహిర్యాగములో నుపయోగించునవియన్నియు అంతర్యాగమున దేహమునందున్నవి. ఫలము = ప్రమ, ఇంద్రియముల బహిరంగ వీధుల పరుగెత్తించుచు వ్యాపారములందు మునిగింప చేసినచో నేర్పడు ప్రమలందు కోరిక లేనివారు చేయు సంతర్యాగము సాత్త్విక యజ్ఞము.

శ్లో॥ అభిసంధాయ తు ఫలం దంభార్థమపి చైవ యత్ ।

ఇజ్యతే భరతశ్రేష్ఠ తం యజ్ఞం విద్ధి రాజసమ్ ॥ 12

అభిసంధాయ, తు, ఫలమ్, దంభార్థమ్, అపి, చ, ఏవ, యత్, ఇజ్యతే, భరతశ్రేష్ఠ, తమ్, యజ్ఞమ్, విద్ధి, రాజసమ్.

టీ॥ భరతశ్రేష్ఠ = అర్జునా! యత్ = ఏ యజ్ఞము, ఫలం = ఫలమును, అభిసంధాయతు = అపేక్షించియైనను, దంభార్థం + అపి + చ + ఏవ = దంభము కొఱకుగాని, ఇజ్యతే = చేయబడుచున్నదో, తం = ఆ, యజ్ఞం = యజ్ఞమును, రాజసం = రజోగుణ సంబంధమైన దానిగా, విద్ధి = తెలిసికొనుము.

తా॥ అర్జునా ! ఏ యజ్ఞము ఫలమును గోరి దంభముకొఱకు చేయబడుచున్నదో అది రాజసముని తెలిసికొనుము.

వి॥ మానసేంద్రియ వ్యాపారములచే నేర్పడు ప్రమలందు నభిలాష కలిగి, ఇతరులు తన్ను మెచ్చుకొనవలయునని దంభముతో చేయబడు యజ్ఞములు రాజసములు.

శ్లో॥ విధిహీన మసృష్టాన్నం మస్త్రహీన మదక్షిణమ్ ।

శ్రద్ధావిరహితం యజ్ఞం తామసం పరిచక్షతే ॥ 13

విధిహీనమ్, అసృష్ట అన్నమ్, మంత్రహీనమ్, అదక్షిణమ్,
శ్రద్ధావిరహితమ్, యజ్ఞమ్, తామసమ్, పరిచక్షతే.

టీ॥ విధిహీనం = శాస్త్ర నిర్ణయము లేనట్టియు, అసృష్టాన్నం = అన్నమును విడువనిదియు, మంత్రహీనం = మంత్రయుక్తము కానిదియు, అదక్షిణం = దక్షిణలేనిదియు, శ్రద్ధావిరహితం = శ్రద్ధ లేనిదియు అగు, యజ్ఞం = యజ్ఞము, తామసం = తామస యజ్ఞమని, పరిచక్షతే = చెప్పుచున్నారు.

తా॥ శాస్త్ర నిర్ణయముకాని, అన్నమును విడువని, మంత్రము, దక్షిణ, శ్రద్ధ లేనట్టి యజ్ఞము తామసయజ్ఞము. (నాలుగు విధములైన అన్నమును గూర్చి 15 అధ్యాయము 14 శ్లోకమున వివరింపబడినది.) ఈ నాలుగు విధములైన అన్నముపై దురభిమానమును విడువవలయును.

వి॥ శాస్త్ర నిర్ణయము లేనిదియు, అన్నమును విడువనిదియు, మంత్ర రహితమైనదియు, దక్షిణ లేనిదియు, శ్రద్ధ లేనిదియు నైన యజ్ఞము తామస యజ్ఞము.

శ్లో॥ దేవ ద్విజ గురు ప్రాజ్ఞ పూజనం శౌచ మార్హవమ్ ।

బ్రహ్మచర్య మహింసా చ శారీరం తప ఉచ్యతే ॥ 14

దేవ ద్విజ గురు ప్రాజ్ఞ పూజనమ్, శౌచమ్, ఆర్హవమ్,
బ్రహ్మచర్యమ్, అహింసా, చ, శారీరమ్, తపః, ఉచ్యతే.

టీ॥ దేవ = దేవతలను, ద్విజ = రెండవజన్మ నొందినవారిని, (దేహాభిమానమును వదిలి ఆత్మయే నేనని తెలిసికొని అట్టి ఆత్మ సంబంధమైన క్రియలజేయువారికి ద్విజులని పేరు) గురు = శిష్యుల అజ్ఞానమును జ్ఞానదీపముచే పోగొట్టునట్టి గురువులను, ప్రాజ్ఞ = ప్రజ్ఞ గలవారిని, పూజనం = గౌరవించుట. శౌచం = శుచిత్వము, ఆర్జవం = ఋజుభావన, బ్రహ్మచర్యం = బ్రహ్మచర్యము, అహింసా + చ = అహింసయు, శారీరం = శరీరసంబంధమైన. తపః = తపస్సుగా, ఉచ్యతే = చెప్పబడుచున్నది.

తా॥ దేవద్విజ గురుప్రాజ్ఞుల పూజించుట, శుచిత్వము, ఋజు వర్తనము, బ్రహ్మమునందు చరించునట్టి సోఽహంభావమున విహరించు వ్రతము, అహింసా ఇవి శరీరసంబంధమైన తపస్సుని చెప్పబడును.

వి॥ దీవ్యంతీతి దేవాః, దీవ్యంతి = క్రీడించువారు, ఇతి దేవులు. సోఽహంభావమున క్రీడించు దేవతలను, దీవ్యతీతి దేవాః, దివుక్రీడాదౌ, దీవ్యతి = ప్రకాశించువాడు, తాను దేవుని దెలిసికొని యితరులకు తెలియజేయు జ్ఞాన ప్రకాశము గలవారిని, అండ రూపేణ పక్షిరూపేణ చ ద్విర్జాయత ఇతి ద్విజః, జనీ ప్రాదుర్భావే. అండరూపేణ = గ్రుడ్డు రూపముతోను, పక్షిరూపేణ చ = పక్షిరూపముతోను, ద్విః = రెండు సార్లుగా, జాయతే = పుట్టునది, ద్విజము = పక్షి, ద్విర్జాయంత ఇతి ద్విజాః, ద్విః = రెండు మార్లుగా, జాయంతే = పుట్టినవారు, ఇతి, ద్విజాః, ద్విజములు = పక్షులు, ద్విజులు = బ్రాహ్మణ క్షత్రియ వైశ్యులు, మాతృగర్భమునుండి, హస్తమస్తక యోగముచే గురుహస్తము నుండియు పుట్టినవారు ద్విజులు. శరీరరూపముగా, జ్ఞానముచే ఆత్మ రూపముగా రెండుమార్లు పుట్టిన బ్రహ్మవేత్తలు నైన యట్టి ద్విజులును, సర్వార్థాన్ గృణాతీతి గురుః, సర్వ + అర్థాన్ = సమస్త విషయములను, గృణాతి = బోధించునతడు, గురువు, గృణాతి ఉపదిశతి గాయత్ర్యాదికంగురుః, గృశబ్దే, గాయత్రి + ఆదికం =

గాయత్రి మొదలైన దానిని, గృణాతి = ఉపదిశతి = ఉపదేశించునతడు, గురువు. అజ్ఞానమును పోగొట్టి సుజ్ఞానమును బోధించు గురువులను, ప్రకర్షణ జానాతీతి ప్రాజ్ఞః, ప్రకర్షణ = లెస్సగా, జానాతి = తెలిసికొనినవాడు, ఇతి, ప్రాజ్ఞుడు. ఇట్టిప్రాజ్ఞులను, పూజనం పూజా. పూజనం = పూజించుట, పూజ. (1) దేవ ద్విజగురు ప్రాజ్ఞుల పూజించుట బాహ్యభ్యంతరములందు శుచిత్వమును, ఋజుభావము కలిగియుండుట. బ్రహ్మ వేదాధ్యయన వ్రతం చరంతీతి బ్రహ్మచారిణః. బ్రహ్మ = వేదాధ్యయనవ్రతం = వేదాధ్యయన వ్రతమును, చరంతి = ఆచరించువారు, బ్రహ్మచారులు. చరగతి భక్షణయోః . బ్రహ్మణి చరంతీతి బ్రహ్మచారి. బ్రహ్మణి = బ్రహ్మమునందు, చరతి = చరింతునతడు, బ్రహ్మచారి. పెండ్లిచేసికొని వారిని బ్రహ్మచారులందురు. అశ్వమేధ పర్వములోను, భగవద్గీతలోను బ్రహ్మమునందు చరించు వారే బ్రహ్మచారులనియున్నది. పరిశీలన చేసికొని బ్రహ్మమునందు చరించుడు. ఇట్టి బ్రహ్మచర్యమును, స్థూలశరీర మానసిక జీవత్వ హింసల మూడిటిని శక్తి కొలది విడుచునట్టి అహింస, ఇవి స్థూలశరీర సంబంధమైన తపస్సు.

శ్లో॥ అనుద్వేగకరం వాక్యం సత్యం ప్రియహితం చ యత్ ।

స్వాధ్యాయాభ్యసనం చైవ వాఙ్మయం తప ఉచ్యతే ॥ 15

అనుద్వేగకరమ్, వాక్యమ్, సత్యమ్, ప్రియహితమ్, చ, యత్,
స్వాధ్యాయ అభ్యసనమ్, చ, ఏవ, వాఙ్మయమ్, తపః, ఉచ్యతే.

టీ॥ అనుద్వేగకరం = భయంకరముగానిదియు, సత్యం = సత్యమైనదియు, ప్రియ = ప్రియమైనదియు, హితంచ = మేలును గలిగించునదియు, వాక్యం = వాక్యమును, స్వాధ్యాయ + అభ్యసనం + ఏవ = వేదాధ్యయనమును, వాఙ్మయం = వాక్కునకు సంబంధించిన, తపః = తపస్సని, ఉచ్యతే = చెప్పబడుచున్నది.

తా॥ భయంకరముగానట్టియు, సత్యప్రియ హితమైనట్టియు వాక్యముల పలుకుట, ఆధ్యాత్మిక గ్రంథపఠనము, ఇవి వాక్సంబంధమైన తపస్సు.

వి॥ ఉద్ధతోవేగోఽస్య ఉద్వేగం. ఉద్ధతః = బయటకు వెడలిన, వేగః = వేగము, అస్య = దీనికి గలదు, కనుక, ఉద్వేగము. ఉద్వేజన ముద్వేగః . ఓవిజీ భయచలనయోః. ఉద్వేజనం = ఊర్ధ్వభాగమును కదలించుట, ఉద్వేగము = చమత్కారము, చంచలచిత్తము. అనుద్వేగకరం వాక్యం = చమత్కారములేని వాక్యము, చపలచిత్తములేని వాక్యము, సత్యము, ప్రియము, హితము, వాచక, ఊపాంశు మానసిక స్వాధ్యాయములో మానసిక స్వాధ్యాయము. ఇవి యన్నియు వాక్కునకు సంబంధించిన తపస్సు.

శ్లో॥ మనః ప్రసాద సౌమ్యత్వం మౌన మాత్మ వినిగ్రహః ।

భావసంశుద్ధి రిత్యేతత్ తపో మానస ముచ్యతే ॥ 16

మనః ప్రసాదః, సౌమ్యత్వమ్, మౌనమ్, ఆత్మ వినిగ్రహః,
భావసంశుద్ధిః, ఇతి, ఏతత్, తపః, మానసమ్, ఉచ్యతే.

టీ॥ మనః + ప్రసాదః = మనస్సుయొక్క ప్రసన్నత, (బహ్యనుసంధాన సమయమున మనస్సు నిర్మలముగా నుండుటయే ప్రసాదము) సౌమ్యత్వం = ఒప్పిదమైన ప్రవర్తన గలిగియుండుట, మౌనం = సంకల్పములుగూడ లేనట్టి స్థితిలోనుండుట, ఆత్మవినిగ్రహః = మనోనిగ్రహము, భావసంశుద్ధిః = పరిశుద్ధమైన స్వభావము, ఇతి + ఏతత్ = అనునది, మానసం = మనోసంబంధమైన, తపః = తపస్సని, ఉచ్యతే = చెప్పబడుచున్నది.

తా॥ మనో ప్రసన్నత, సౌమ్యత్వము, మౌనము, మనోనిగ్రహము, పరిశుద్ధ స్వభావము ఇవి మానసిక తపస్సు.

వి॥ ప్రసీదతీతి ప్రసాదః. సద్దేశ విశరణగత్యవసాదనేషు, ప్రసీదతి = ప్రసన్నమగుట. ఇతి, ప్రసాదము. ప్రసన్నస్వభావః ప్రసన్నతా, ప్రసన్నస్య

= ప్రసన్నునియొక్క భావము, ప్రసన్నతా. ప్రసాదము = నైర్మల్యము, మనస్సు యొక్క నిర్మలత్వమే మనఃప్రసాదము. దేవునిలో తీనమగునట్టి నిర్మల చిత్తవృత్తియే ప్రసాదము. ప్రసీదంత్యనేన ప్రసాదః. అనేన = దీనిచే, ప్రసీదంతి = ప్రసన్నులగుదురు. కనుక ప్రసాదము. ప్రసదనమితి ప్రసాదః, ప్రసదనం = ప్రసన్నమగుట. ప్రసాదము = స్వాస్థ్యము = తనయందు తానుండుట, నైర్మల్యము, హర్షము. సౌమ్యత్వము = ఒప్పిదమైన ప్రవర్తన. మునేర్భావో మౌనం. మునేః = మునియొక్క, భావః = భావము. మౌనము = అభాషణము = వ్రతములందు మాటలాడకుండుట వాఙ్మౌనము. ఇంద్రియచలనము లేకుండుట ఇంద్రియమౌనము. సంకల్పరహితము మానసికమౌనము. సంకల్ప రాహిత్యమే ముఖ్యమైన మౌనము. బహిర్ముఖవృత్తులతో పరాగ్దర్శనముచేయు మనస్సును అంతర్ముఖముజేసి ప్రత్యగ్దర్శన మొనరించునట్లు నిగ్రహించుట. నియమనాయగ్రహణం నిగ్రహః, గ్రహ ఉపాదానే. నియమనాయ = నియమించుటకొఱకు, గ్రహణం = గ్రహించుట, నిగ్రహము. దేవునిపై గుఱి కుదురునట్టి పరిశుద్ధమైన స్వభావము. ఇవియన్నియు మనస్సునకు సంబంధించిన తపస్సు.

శ్లో॥ శ్రద్ధయా పరయా తప్తం తపస్తత్ త్రివిధం నరైః ।

అఫలాకాంక్షిభి ర్ముక్తైః సాత్త్వికం పరిచక్షతే ॥

17

శ్రద్ధయా, పరయా, తప్తమ్, తపః, తత్, త్రివిధమ్, నరైః,

అఫలాకాంక్షిభిః, యుక్తైః, సాత్త్వికమ్, పరిచక్షతే.

టీ॥ అఫలాకాంక్షిభిః = ఫలేచ్ఛలేనివారును, యుక్తైః = యుక్తులును నైన, నరైః = నరులచేత, పరయా = శ్రేష్ఠమైన, శ్రద్ధయా = శ్రద్ధతో, తప్తం = తపింపబడిన, తత్, = ఆ, త్రివిధం = మూడువిధములైన, తపః = తపస్సును, సాత్త్వికం = సాత్త్వికమని, పరిచక్షతే = చెప్పబడును.

తా॥ ఫలేచ్ఛలేని యుక్తులైనవారిచే శ్రేష్ఠమైన శ్రద్ధతో జేయబడుచున్న మూడు విధములగు తపస్సు సాత్త్వికమని చెప్పబడును.

వి॥ ప్రమలయాకారము నొందించని యంతఃకరణ వృత్తిగల వారును, దేవునందు తన్మయత్వ ప్రారంభమునుండి పూర్తి లీనమగు బుద్ధియోగము సిద్ధించువఱకు ప్రయాణముజేయు యుక్తులునునైన నరులచే శ్రేష్ఠమైన శ్రద్ధతో తపింపబడిన యా మూడు విధములైన తపస్సు సాత్వికమని చెప్పబడును. నిగా నుంచుటే శ్రేష్ఠమైన శ్రద్ధ.

శ్లో॥ సత్కార మాన పూజార్థం తపో దమ్భేన చైవ యత్ ।

క్రియతే తదిహ ప్రోక్తం రాజసం చల మద్రువమ్ ॥ 18

సత్కార మాన పూజ అర్థమ్, తపః, దమ్భేన, చ, ఏవ, యత్,
క్రియతే, తత్, ఇహ, ప్రోక్తమ్, రాజసమ్, చలమ్, అద్రువమ్.

టీ॥ సత్కారం = సత్కారముకొఱకును, మాన = అభిమానము కొఱకును, పూజార్థం = గౌరవము కొఱకును, దంభేన + చ + ఏవ = కేవలము దంభము చేతనే, యత్ = ఏ, తపః = తపస్సు, క్రియతే = చేయబడుచున్నదో, తత్ = అది, ఇహ = ఈ లోకమునందు, చలం = నిలుకడలేనిదిగాను, అద్రువం = స్థిరముగానిదియును, రాజసం = రజోగుణ సంబంధమైనదిగా, ప్రోక్తం = చెప్పబడినది.

తా॥ సత్కారమాన గౌరవార్థమై దంభముచేత ఏ తపస్సు చేయబడునో ఆ తపస్సు నిలుకడ లేనిదిగను, అస్థిరమైనదిగను, రజోగుణ సంబంధమయినదిగను చెప్పబడును.

వి॥ ఇతరులు తన్ను సత్కరింపవలయుననెడు నుద్దేశముతో శ్రేష్ఠుడని యందఱు తన్ను నభిమానింపవలయు ననెడు అభిలాషతో, మహాత్ముడని తన్ను పూజ్యునిగా నందఱు గుర్తింపవలయుననెడు కోరికతో, పైన గొప్పగా కనబడుటయే కాని పరిశీలించినచో వ్యర్థమని తెలియబడునట్టి దంభముతో ఏ తపస్సు చేయబడునో, అది యిహలోకమున నిలుకడలేని, స్థిరముగాని రజో గుణ సంబంధమైన తపస్సు.

శ్లో॥ మూఢగ్రాహేణాత్మనో యత్ పీడయా క్రియతే తపః ।

పరస్యోత్సాదనార్థం వా తత్తామస ముదాహృతమ్ ॥ 19

మూఢగ్రాహేణ, ఆత్మనః, యత్, పీడయా, క్రియతే, తపః,
పరస్య, ఉత్సాదన అర్థమ్, వా, తత్, తామసమ్, ఉదాహృతమ్.

టీ॥ మూఢగ్రాహేణ = మూర్ఖత్వముగా గ్రహించుటచేత, ఆత్మనః = తన యొక్క, పీడయా = పీడచేతకాని, పరస్య = ఇతరునియొక్క, ఉత్సాదనార్థంవా = పెల్లగించుటకొఱకుగాని, యత్ = ఏ, తపః = తపస్సు, క్రియతే = చేయబడుచున్నదో, తత్ = ఆ తపస్సు, తామసం = తామస తపస్సుని, ఉదాహృతం = చెప్పబడినది.

తా॥ మూర్ఖపు పట్టుదలతో తన కెవరైనను బాధ కలిగింపగా సహించు కొనలేక ఆ బాధించువారిని పెకలించుటకై యే తపస్సు చేయబడుచున్నదో, ఆ తపస్సు తామస తపస్సు.

వి॥ శ్రుతియుక్తసంభవములకు రానట్టి మూర్ఖత్వముతో నేదో యూహించి చేయబడునదియు, తాను ఇతరులకు బాధ కలిగించు నిమిత్తము నొనరించు నట్టియు, ఇతరులపెల్లగించుట కొఱకాచరించునదియునైన తపస్సు తామసికము.

శ్లో॥ దాతవ్యమితి యద్దానం దీయతే నుపకారిణే ।

దేశే కాలే చ పాత్రే చ తద్దానం సాత్త్వికం స్మృతమ్ ॥ 20

దాతవ్యమ్, ఇతి, యత్, దానమ్, దీయతే, అనుపకారిణే,
దేశే, కాలే, చ, పాత్రే, చ, తత్, దానమ్, సాత్త్వికమ్, స్మృతమ్.

టీ॥ దేశే = దేశమునందును, కాలే = కాలమునందును, పాత్రే = యోగ్యత యందును, అనుపకారిణే = ప్రత్యుపకారము కోరకనే, దాతవ్యం + ఇతి = ఇయ్యదగినదని, యత్ = ఏ, దానం = దానము, దీయతే = ఇయ్యబడు చున్నదో, తత్ = ఆ, దానం = దానము, సాత్త్వికం = సాత్త్వికమని, స్మృతం = తలంపబడినది.

తా॥ దేశ కాలపాత్రములబట్టి ప్రతిఫలము కోరక, ఇయ్యదగిన కార్యములకు ఇవ్వబడిన దానము సాత్వికదానము.

వి॥ దీయతే దానం, దాక్ష దానే, దీయతే = ఇచ్చుట, హంతి పాపమిత్యంహతిః, హనహింసాగతోః, పాపం = పాపమును, హంతి = చెఱచునది, ఇతి, అహంతి = దానము, దృతి ఖండయతీతి దానం, దో అవఖండనే, దృతి = ఖండయతి = పాపమును ఖండించునది, ఇతి, దానము, దిశ్యత ఇతి దేశః, దిశ అతిసర్జనే, దిశ్యతే = ఇయ్యబడునది, ఇతి దేశము, స్థానమునుబట్టి యివ్వబడు దానము, కలయతి సంఖ్యాకరోతీతి కాలః, కలయతి = సంఖ్యాకరోతి = లెక్కపెట్టునది, ఇతి, కాలము, ఎంతకాలమైనది సరిగా గుర్తింపజేయునది కాలము, పరిశీలించి, ఎంత యియ్యవచ్చునో తన శక్తినిబట్టి యిచ్చునది కాలము. కల్యతే సంఖ్యాయతే అనేన కాలః, కల సంఖ్యానే, అనేన = దీనిచేత, కల్యతే = సంఖ్యాయతే = లెక్కపెట్టబడును, కనుక, కాలము. కాలయతి ప్రేరయతీతి కాలః, కలకిలక్షేపే, కాలయతి = ప్రేరయతి = ప్రేరేపింప జేయునది. ఇతి, కాలము, కాలయతి మనః ఇతి కాలః, కలకిలక్షేపే, మనః = మనస్సును, కాలయతి = ప్రేరేపించునది, ఇతి. కాలము, కలయతి ప్రాణిన ఇతి కాలః, ప్రాణినః = ప్రాణులను, కలయతి = త్రోయువాడు కాలుడు, కలకిలక్షేపే, పారము = ఆవలి దరి, అవారము = ఈవలిదరి, పీయత ఇతి పాత్రం, పాపానే, పీయతే = పానము చేయబడునది, ఇతి, పాత్రము = ఆ రెండు దరులనడుము పేరు, పాతీతి పాత్రం, పారక్షణే, పాతి = రక్షించునది, ఇతి, పాత్రము = స్రువము మొదలైన యజ్ఞపాత్రల పేరు. పాత్యాధేయ మితి పాత్రం, పారక్షణే, ఆధేయం = ఆధేయవస్తువును, పాతి = రక్షించునది, ఇతి, పాత్రము = ధాన్యాదుల కొలుచు పాత్ర, గంప మొదలైనవి. పాతి రక్షతీతి పాత్రం, పాతి = రక్షతి = రక్షించునది, ఇతి, పాత్రము పీయతేనేనేతి పాత్రం, అనేన = దీనిచేత,

పీయతే = పానము చేయబడును, ఇతి, పాత్రము = యోగ్యుడు, భోజనపాత్ర, రాజు, మంత్రి మొదలగు నాటకార్థపాత్ర, దేశకాల పాత్రములందు ప్రతిఫలము కోరక యివ్వదగినదే యని నిర్ధారణచే ఏ దాన మియ్యబడుచున్నదో ఆ దానము సాత్వికము.

శ్లో॥ య త్తు ప్రత్యుపకారార్థం ఫలముద్దిశ్య వా పునః ।

దీయతే చ పరిక్లిష్టం తద్దానం రాజసం స్మృతమ్ ॥ 21

యత్, తు, ప్రత్యుపకార అర్థమ్, ఫలమ్, ఉద్దిశ్య, వా, పునః,
దీయతే, చ, పరిక్లిష్టమ్, తత్, దానమ్, రాజసమ్, స్మృతమ్.

టీ॥ ప్రత్యుపకారార్థం = ప్రత్యుపకారము కొఱకుగాని. పునః = మరల, ఫలం = ఫలమును, ఉద్దిశ్య +వా = ఉద్దేశించిగాని, పరిక్లిష్టం = అతి కష్టముతో, యత్ = ఏది, దీయతే = ఇయ్యబడుచున్నదో, తత్ = ఆ, దానం = దానము, రాజసం = రాజసమని. స్మృతం = తలంపబడి యున్నది.

తా॥ బదులు మేలు కోరిగాని, ఏదైనా ఫలము కలుగునని యుద్దేశించిగాని, లోపల వ్యసనముతో ఏ దానమియ్యబడినదో ఆ దానము రాజస దానము.

వి॥ బదులు మేలు కలుగునని యూహించి, ఏదో ఫలమున్నదని యూహించి, ఇత్తునా? వద్దా? యని చాల యోచించి, అతి కష్టముతో ఏ దానము చేయబడునో యది రాజసము.

శ్లో॥ అదేశకాలే యద్దానం అపాత్రేభ్యశ్చ దీయతే ।

అసత్కృత మవజ్ఞాతం తత్తామస ముదాహృతమ్ ॥ 22

అదేశకాలే, యత్, దానమ్, అపాత్రేభ్యః, చ, దీయతే,
అసత్కృతమ్, అవజ్ఞాతమ్, తత్, తామసమ్, ఉదాహృతమ్.

టీ॥ అదేశకాలే = దేశ కాలముల గుర్తింపక, అపాత్రేభ్యః + చ = అయోగ్యుల కొఱకును, అసత్కృతం = సత్కారము లేకుండను, అవజ్ఞాతం = అవమానముతో కూడినదిగా, యత్ = ఏ, దానం = దానము, దీయతే = ఇయ్యబడుచున్నదో, తత్ = అది, తామసం = తామస దానమని, ఉదాహృతం = చెప్పబడినది.

తా॥ దేశకాల పాత్రముల గమనింపక, సత్కారములేక అవమానముతో కూడుకొన్న దానము తామస దానము,

వి॥ దేశకాలముల గుర్తింపక, అయోగ్యులకును, అగౌరవ కార్యములకును, అవమానింపబడు కార్యములకును చేయబడుదానము తామసికము.

శ్లో॥ ఓం తత్సదితి నిర్దేశో బ్రహ్మణ స్త్రివిధః స్మృతః ।

బ్రహ్మణా నైన వేదాశ్చ యజ్ఞాశ్చ విహితాః పురా ॥ 23

ఓమ్, తత్, సత్, ఇతి, నిర్దేశః, బ్రహ్మణః, త్రివిధః, స్మృతః,
బ్రాహ్మణాః, తేన, వేదాః, చ, యజ్ఞాః, చ, విహితాః, పురా.

టీ॥ బ్రహ్మణః = బ్రహ్మముయొక్క నిర్దేశః = నిర్దేశము, ఓం + ఇతి = ఓం అనియు, తత్ = తత్ అనియు, సత్+ఇతి = సత్ అనియు, త్రివిధః = మూడు విధములుగా, స్మృతం = చెప్పబడెను, తేన = ఆ నిర్దేశముచేత, బ్రహ్మణాః = బ్రహ్మనిష్ఠ గలవారును, వేదాః + చ = వేదములును, యజ్ఞాః + చ = యజ్ఞములును, పురా = మునుపు, విహితాః = విధింపబడినవి.

తా॥ ఓం తత్ సత్ అని బ్రహ్మముయొక్క నిర్దేశము మూడు విధములు. ఈ నిర్దేశముచేతనే బ్రహ్మజ్ఞానులు విధింపబడిరి. వేదములును, యజ్ఞములును విధింపబడినవి.

వి॥ అవతి భూతానీతి ఓం, అవరక్షణే, ఓ మిత్యక్షర మోంకారః, భూతాని = ప్రాణులను, అవతి = రక్షించునది. ఇతి, ఓం. ఓం ఇతి =

అనెడు, అక్షరం ఓంకారము, ప్రకృష్టో నవః, ప్రణవః, ణస్తుతౌ, ప్రకృష్టః = మిక్కిలి, నవః = స్తోత్రముచేయుట, ప్రణవము. ప్రణాయతే ప్రస్తూయత ఇతి ప్రణవః, ప్రణాయతే = ప్రస్తూయతే = మిక్కిలి స్తోత్రము చేయబడునది, ఇతి ప్రణవము. తత్పద వాచ్యార్థము ఈశ్వరుడు, త్వంపద వాచ్యార్థము జీవుడు, తత్త్వం పద వాచ్యార్థములలో మాయావిద్యలను బ్రహ్మ ప్రతిబింబములను తీసివేసి, పరమాత్మ ప్రత్యగాత్మల తీసికొని యీ రెంటి నైక్యము జేయగా బ్రహ్మమే యగును. వాచ్యార్థములలో కొంత భాగము తీసివేసి కొంత భాగమును తీసికొనుటయే జహదజహల్లక్షణ. ఇట్లు తత్పదమీశ్వర పరమాత్మల కర్థమగుటచే పవిత్రమయ్యెను, పాపం శృతీతి సన్, త, పు, షో అంతఃకర్మణి, పాపం = పాపమును, శృతి = చెఱుచువాడు, ఇతి, సత్, అస్తీతి సత్, అసభువి. అస్తి = కలిగినది, ఇతి, సత్ = సత్యము. సాధువు, కలిగినది, శ్రేష్ఠమైనది, పూజ్యమైనది, త్రికాలా బాధ్యమునకు సత్ అని పేరున్నందున సచ్చిద్బ్రహ్మ పవిత్రము. నిర్దేశ్యతే నిర్దేశః, దిశ అతి సర్వనే, నిర్దేశ్యతే = ఆదిశ్యతే = ఉపదేశింపబడునది, కనుక, నిర్దేశము. బ్రహ్మముయొక్క ఉపదేశము ఓం తత్ సత్ అని మూడు విధములుగా చెప్పబడెను. అయ్యుపదేశముచేతనే బ్రహ్మనిష్ఠ కలవారును, వేదములును, జ్ఞానయజ్ఞములును పూర్వమునుండి విధింపబడినవైయున్నవి.

శ్లో॥ తస్మాదోమిత్పుదాహృత్య యజ్ఞ దాన తపః క్రియాః ।

ప్రవర్తన్తే విధానోక్తా సృతతం బ్రహ్మవాదినామ్ ॥ 24

తస్మాత్, ఓమ్, ఇతి, ఉదాహృత్య, యజ్ఞ దాన తపః క్రియాః,
ప్రవర్తన్తే, విధాన ఉక్తాః, సృతతమ్, బ్రహ్మవాదినామ్.

టీ॥ తస్మాత్ = అందువలన, బ్రహ్మవాదినాం = వేదాంతులయొక్క,
విధానోక్తాః = విధానమున జెప్పబడిన, యజ్ఞ దాన తపః క్రియాః =

అంతర్యాగము, జ్ఞానదానము. బ్రహ్మనిష్ఠయనెడు తపస్సులవంటి జ్ఞాన సంబంధమైన పనులన్నియు, ఓం + ఇతి = ఓం అని, ఉదాహృత్య = తెలియజేసి, సతతం = ఎల్లప్పుడును, ప్రవర్తంతే = ప్రవర్తించుచున్నవి.

తా|| అందువలన వేదాంతులయొక్క విధానములందు చెప్పబడిన అంతర్యాగ, జ్ఞాన దాన బ్రహ్మనిష్ఠ బ్రహ్మవిచారము అనెడు తపస్సులవంటి ఆధ్యాత్మికమునకు సంబంధించిన క్రియలన్నియు ఓం అని తెలివిడిని కలిగించి యెల్లప్పుడును ప్రవర్తించుచున్నవి.

శ్లో|| తదిత్యనభిసంధాయ ఫలం యజ్ఞ తపః క్రియాః ।

దానక్రియాశ్చ వివిధాః క్రియన్తే మోక్ష కాంక్షిభిః ॥ 25

తత్, ఇతి, అనభిసంధాయ, ఫలమ్, యజ్ఞ తపః క్రియాః,

దానక్రియాః, చ, వివిధాః, క్రియంతే, మోక్షకాంక్షిభిః.

టీ|| మోక్షకాంక్షిభిః = ముముక్షువులచేత, తత్ + ఇతి = తత్ అని, ఫలం = ఫలమును, అనభిసంధాయ = కోరిక, వివిధాః, = బహువిధములైన, యజ్ఞతపః క్రియాః = యజ్ఞతపోక్రియలు, దానక్రియాః + చ = దానక్రియలును, క్రియంతే = చేయబడుచున్నవి.

తా|| మోక్షమును గోరువారు ఫలములగోరక నానావిధములైన యజ్ఞ దాన తపోకర్మలను, దానకర్మలను చేయునపుడు “తత్” అని పలుకుచు చేయబడుచున్నవి.

వి|| ప్రమల యాకారము సంతఃకరణవృత్తి నొందింపక యంతర్ముఖ వృత్తిచే మోక్షము నొందగోరు మహాత్ములు యజ్ఞ దాన తపోక్రియలను తత్ అని పలికి చేయుదురు.

శ్లో॥ సద్భావే సాధుభావే చ సదిత్యే తత్ప్రయుజ్యతే ।

ప్రశస్తే కర్మణి తథా సచ్ఛబ్దః పార్థ యుజ్యతే ॥ 26

సద్భావే, సాధుభావే, చ, సత్, ఇతి, ఏతత్, ప్రయుజ్యతే,
ప్రశస్తే, కర్మణి, తథా, సత్, శబ్దః, పార్థ, యుజ్యతే.

టీ॥ పార్థ = అర్జునా, సద్భావే = సత్ అనెడు భావమునందు, సాధుభావే చ = మంచిది అనెడు భావమునందును, 'సత్' + ఇతి = సత్ అనెడు, ఏతత్ = ఇది, ప్రయుజ్యతే = ప్రయోగింపబడుచున్నది, తథా = అట్లే, ప్రశస్తే = ప్రశస్తమైన, కర్మణి = కర్మయందును, సత్ + శబ్దః = సత్శబ్దము, యుజ్యతే = చేర్చబడుచున్నది.

తా॥ సద్భావమునందును, మంచిదనెడు భావమునందును, ప్రశస్తమైన కర్మయందును, సత్ అనెడు శబ్దము ప్రయోగింపబడుచున్నది.

వి॥ సత్ అనెడు భావమునందును, మంచిది అనెడు భావమునందును సత్ అనెడు నియ్యక్షరము ప్రయోగింప బడుచున్నది. ప్రశస్యత ఇతి, ప్రశస్తం, శంసు స్తుతౌ, ప్రశస్యతే = స్తోత్రము జేయబడునది, ఇతి, ప్రశస్తము. అట్లే శ్రేష్ఠమైన కర్మమునందును సత్ అనెడు అక్షరము ప్రయోగింపబడుచున్నది.

శ్లో॥ యజ్ఞే తపసి దానే చ స్థితి స్సదితి చోచ్యతే ।

కర్మ చైవ తదర్థయం సదిత్యేవాభిధీయతే ॥ 27

యజ్ఞే, తపసి, దానే, చ, స్థితిః, సత్, ఇతి, చ, ఉచ్యతే,
కర్మ, చ, ఏవ, తత్ అర్థయమ్, సత్, ఇతి, ఏవ, అభిధీయతే.

టీ॥ యజ్ఞే = యజ్ఞమునందును, తపసి = తపస్సునందును, దానే చ = దానమునందును, స్థితి + చ = ఉనికియును, సత్ + ఇతి = సత్ అని, ఉచ్యతే = చెప్పబడుచున్నది, తదర్థయం = ఆ బ్రహ్మమును ఉద్దేశించుచున్న, కర్మ + ఏవ + చ = కర్మయే, సత్ + ఇతి + ఏవ = సత్తనియే, అభిధీయతే = చెప్పబడుచున్నది.

తా॥ బ్రహ్మయజ్ఞమునందును, బ్రహ్మనిష్ఠారూప తపస్సునందును, జ్ఞానదానము నందును, శాశ్వతముగా నిలుచుటకై సత్ అని చెప్పబడుచున్నది. బ్రహ్మమును ఉద్దేశించి చేయుచున్న కర్మయే సత్తని చెప్పబడుచున్నది.

వి॥ బ్రహ్మ యజ్ఞమునందును, బ్రహ్మనిష్ఠారూప తపస్సునందును, జ్ఞాన దానమునందును శాశ్వతముగా నిల్చుటకై సత్ అని చెప్పబడును. బ్రహ్మము నుద్దేశించి చేయబడు సుకృత కర్మలు, కర్మయోగము, యుక్తత్వము, బహ్మైక్యమగు సాంఖ్యము ఇవి యన్నియు సత్ అనియే చెప్పబడును.

**శ్లో॥ అశ్రద్ధయా హుతం దత్తం తప స్తప్తం కృతం చ యత్ ।
అసదిత్యుచ్యతే పార్థ న చ తత్ప్రేత్య నో ఇహ ॥ 28**

అశ్రద్ధయా, హుతమ్, దత్తమ్, తపః, తప్తమ్, కృతమ్, చ, యత్, అసత్, ఇతి, ఉచ్యతే, పార్థ, న, చ, తత్, ప్రేత్య, నో, ఇహ.

టీ॥ పార్థ = అర్జునా! అశ్రద్ధయా = శ్రద్ధలేకుండ, హుతం = హోమము చేయబడినదియు, దత్తం = ఇయ్యబడినదియు, తప్తం + తపః = తపింపబడిన తపస్సును, కృతం + చ = చేయబడినదియును, యత్ = ఏది కలదో, తత్ = అది, అసత్ = అసత్ అని, ఉచ్యతే = చెప్పబడుచున్నది, (అది) ప్రేత్య = మరణించినపిమ్మట, న = ఫలింపదు, ఇహ = ఈ లోకమున, నో = ఫలింపదు.

తా॥ అర్జునా! శ్రద్ధలేక చేసిన హోమము, దానము, తపస్సు, సత్కర్మలు ఇవన్నియు అసత్ అనబడును. శ్రద్ధలేక చేసినవన్నియు ఇహలోకమునందు గాని, మరణించిన పిమ్మటగాని, ఫలము నియ్యవు.

వి॥ శ్రద్ధలేకుండ చేసిన హోమ దాన తపస్సులు, సుకృత కర్మలు అసత్ అని చెప్పబడును. ఇయ్యసత్ ఈ లోకమున స్థూలశరీరమునకు

ఫలింపదు. పరలోకమున స్థూల శరీరము మరణించినపిమ్మట సూక్ష్మ శరీరమునకును ఫలింపదు.

ఇతి శ్రీ భగవద్గీతాసూపనిషత్సు బ్రహ్మ విద్యాయాం,
యోగశాస్త్రే శ్రీ కృష్ణార్జున సంవాదే శ్రద్ధాత్రయ
విభాగ యోగోనామ సప్తదశోఽధ్యాయః.

ఇది బ్రహ్మశ్రీ జగద్గురు వేదాంతం లక్ష్మణార్జునచే రచింపబడిన టీకా
తాత్పర్య విశేషార్థముగల స్వారాజ్య భగవద్గీత యందలి
పదునేడవ అధ్యాయము.

ఓం శాంతి శాంతి శాంతిః.

